

Парасюк Н.М., к.ю.н., доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
м. Львів, Україна

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТАКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Із набранням чинності окремих положень Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06 грудня 2017 року №2227-VIII до Кримінального кодексу України (далі – КК України) було введено норму про сексуальне насильство. Всупереч усталеної практики побудови норм у КК України, фактично під номером статті 153, яка передбачала відповідальність за насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, криміналізовано діяння, яке полягає у вчиненні «будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи» [1]. До цього часу конструктивні зміни у кримінальний закон вносилися за загальними усталеними правилами, відповідно до яких введення нових складів злочинів відбувалося у статтях із новою нумерацією. Це певною мірою узгоджується із самими положеннями щодо чинності кримінального закону, мається на увазі правило про чинність кримінального закону в часі, про зворотну дію кримінального закону тощо. Наявний стан внесення змін до КК України створює проблеми не лише у сфері матеріального права, але й у процесі правозастосування.

Проблемні аспекти розглядуваної норми про сексуальне насильство не обмежуються лише прогалинами у процесі її законотворення. Дуже важливо встановити, чи насправді із положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11 травня 2011 року (CETS №210, Стамбульська конвенція) випливає доцільність криміналізації сексуального насильства.

Поняття «сексуальне насильства» не визначається законодавцем безпосередньо у кримінальному законі, тому важливо встановити значення цього поняття в інших законодавчих актах. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року №2229-VIII розтлумачує, що «сексуальне насильство включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою,

а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності» [1]. У визначені не конкретизовано види сексуальних дій, але однозначно є те, що всі вони полягають у порушенні права на недоторканність статевої сфери людини.

Системно аналізуючи норми розділу IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності» КК України слід зробити висновок, що законодавець намагається розмістити форми сексуального насильства за ступенем їх тяжкості. Зґвалтування є найбільш суспільно небезпечним із усіх проявів сексуального насильства. Безумовним позитивом чинної редакції ст. 152 КК України є визнання зґвалтуванням статеві акти незалежно від способу задоволення статевої пристрасті. Далі у ст. 153 КК України регламентується сексуальне насильство. Із ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року №2229-VIII також впливає, що примушування до акту сексуального характеру з третьою особою також є формою сексуального насильства. Цю форму сексуального насильства передбачено у окремій статті 154 КК України. З усіх форм сексуального насильства вона є найменш суспільно небезпечним злочином.

Оскільки поштовхом для внесених змін стала саме Стамбульська конвенція (далі – Конвенція), то варто визначити, що ж таке сексуальне насильство у розумінні цього міжнародного акту. Конвенція визначає запобігання щодо таких форм насильства: 1) психологічне насильство; 2) переслідування (сталкінг); 3) фізичне насильство; 4) сексуальне насильство, зокрема зґвалтування; 5) примусовий шлюб; 6) сексуальне домагання; 7) ушкодження жіночих статевих органів; 8) примусовий аборт та примусова стерилізація. Сексуальним насильством, зокрема зґвалтуванням визнається: а) здійснення, без згоди, вагінального, анального або орального проникнення сексуального характеру в тіло іншої особи з використанням будь-якої частини тіла або предмета; б) здійснення, без згоди, інших актів сексуального характеру з особою; в) примушування іншої особи до здійснення, без згоди, актів сексуального характеру з третьою особою [3, с. 66].

У Конвенції прямо не стверджується, що сексуальне домагання є проявом сексуального насильства, однак застосовуючи системне тлумачення до такого висновку можна прийти. За змістом Конвенції сексуальне домагання – це будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, мета або наслідок якої – порушення гідності особи, зокрема шляхом створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища [2]. З цього визначення полягає, що сексуальне домагання проявляється у різних діях сексуального характеру, які не пов'язані із вчиненням статевих актів. Для потерпілої особи ця поведінка є небажаною, тобто відбувається поза її

згодою, що, зокрема, може супроводжуватися насильством. Сексуальне домагання має спеціальну мету – створення небажаного середовища для жертви домагання. Думається, що сексуальне домагання може мати прояв у таких формах: 1) примушування до дій сексуального характеру; 2) переслідування сексуального характеру.

Наявні достатні підстави стверджувати, що дії, в яких полягає сексуальне насильство за чинним КК України (ст.153) в розумінні Конвенції це і є сексуальне домагання. Однак, що дуже важливо, то для цього виду протиправної поведінки Конвенція дозволяє обрати державам-учасникам кримінальну або інші види юридичної відповідальності. Своєю чергою за чинним КК України сексуальне насильство визнається злочином, який за ступенем тяжкості рівний із зґвалтуванням. Дуже спірним в даному випадку є прирівнювання суспільної небезпеки цих двох складів злочинів. Чи не приведе це до надмірної кримінальної репресії у цій сфері кримінально-правового регулювання?

Отож, доводиться констатувати, що в окремих випадках «сліпе» безсистемне наслідування норм міжнародно-правових актів може призвести до цілої низки проблемних аспектів, зокрема, відсутності узгодженості норм регулятивного та кримінального законодавства, порушення практики законотворчості, а в кінцевому випадку створення норм, які складно розмежувати між собою.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print> (дата звернення: 21.01.2019).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 р. №2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/print> (дата звернення: 21.01.2019).

3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 21.01.2019)